

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. *Маргарита Иванова Чинова*, д.ю.н., професионално направление „право“ (3.б.) по научната специалност 05.05.15 (наказателен процес), преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, Юридически факултет

назначена за вътрешен член на научно жури по конкурса за заемане на академичната длъжност – доцент по право – 3.б. (наказателно право), обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в ДВ, бр. 20/17.03.2015 г. с единствен кандидат гл. ас. *Ралица Янкова Илкова Петкова*

В настоящия конкурс Ралица Илкова участва с хабилитационния труд **„Реабилитацията по българското наказателно право“**. Той е в обем от 294 страници, структуриран в увод, три глави, обособени в раздели, заключение и библиография. Справката за литературните източници съдържа 49 заглавия, а бележките под линия са общо 586 на брой.

Изследването на реабилитацията по наказателното право е особено актуално по няколко причини. По тази проблематика в българската правна литература няма публикувана монография. Вярно, че някои въпроси са поставяни на разглеждане по един или друг повод, но това е първото цялостно монографично изследване по тази тематиката, а реабилитацията е институт, който има изключително важно значение както за осъденото лице, така и за обществото. Институтът на реабилитацията съдържа множеството законови празноти, което създава сериозни затруднения пред практиката на съдилищата по неговото прилагане. Затова актуалността и полезността на това научно изследване лесно може да се обоснове с неререформираното законодателство, с практическите затруднения по приложението на този институт, както и с различните доктринерни постановки за правната същност и предпоставките за прилагането на реабилитацията.

В хабилитационния труд са направени многобройни теоретични анализи и удачни предложения за усъвършенстване на практиката по прилагането на реабилитацията. С професионално умение и вещина са обосновани собствени научни тези и са формулирани допълнителни аргументи в подкрепа или за оборване на вече публикувани становища на други автори. В изследването се съдържат и редица подробно мотивирани и научно обосновани предложения за изменение на законовата уредба на този институт.

Най-ценен е предложеният регламент за цялостна нова регулация на този институт, с дадената *примерна формулировка на съответните текстове*. Посочени са слабостите в уредбата на института на

реабилитацията по НК и са илюстрирани възможностите за радикална реформа с цел усъвършенстване, осъвременяване и разширяване приложното поле на института. За да направи своите окончателни изводи и да предложи нова правна уредба със завидно творческо умение е използван методът на историческия анализ, който е позволил на високо професионално ниво да се изясни същността и приложното поле на действащите разпоредби на реабилитацията чрез проследяване на генезиса на развитието на института за близо 120-годишната история на съществуването му. В резултат на този подход е направен убедителен извод, че приемствеността при законовата уредба е силно изразена, тъй като някои от основните принципи на реабилитацията са останали непроменени от 1896 г. и защото, и понастоящем съществуват текстове, които са заимствани от разпоредбите на първия български Наказателен закон. Историческият анализ на института особено умело е съчетан със сравнителноправния подход. За целта е изследвано законодателството на общо 22 държави, между които, както страни - членки на Европейския съюз, така и на Азербайджан, Армения, Беларус, Грузия, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Руската федерация, Таджикистан, Туркменистан и Украйна. При този анализ е направен обобщен извод, който е трудно да бъде оспорен, в смисъл, че режимат на реабилитацията по българския НК е далеч от съвременните образци на този институт, както и че българският закон предлага някои уникални в европейски мащаб разрешения, които трябва да бъдат запазени.

На тази база освен, че са изведени и подчертани добрите законови практики, освен че е предложен нов съвременен модел на института на реабилитацията, с изрично формулирани примерни законови разпоредби, убедително са мотивирани и изключително ценни *предложения*, адресирани към *българския законодател*. Като значим принос в този смисъл трябва да се оценят предложенията: да се съхрани традицията за легална дефиниция на реабилитацията; да се очертае на законово ниво кръгът от лицата, които трябва да се третират като осъждани; да се уредят и двата вида освобождаване от правните последици от осъждането – по право и по съдебен ред като последното се въведе като пълно и окончателно; да се уреди едностепенния модел на реабилитация, като за постигане на необходимия баланс се предвидят по-продължителни срокове за реабилитация на осъдени за тежки умишлени престъпления; да се избегне съществуващият двойствен режим за отпадане на последиците от осъждането, предвиден в наказателния и другите закони; до отпадне изискването осъденият да не извършва друго престъпление в срока за реабилитация; да се въведе нарочен регламент за реабилитиране при съвкупност от престъпления, при повече от едно наказание за извършеното престъпление, и при неизпълнение – изцяло или отчасти на едно или повече от наложените наказания, включително и поради изтекла изпълнителска

давност. Не по-малко значими са и предложенията към законодателя във връзка с бъдещата уредба на съдебната реабилитация, като например – изрично да се дефинира, че съдебната реабилитация има същите правни последици както реабилитацията по право; да се съхрани възможността за реабилитация на осъдения след неговата смърт по искане на наследниците му; да се уреди възможност за реабилитация на осъден, когато е поставен под пълно запрещение по искане на неговите законни представители; да се предвиди да е изтекъл поне половината от срока, необходим за реабилитацията по закон, както и изискване осъденият да е имал поведение, съобразено с установения правов ред и добрите нрави, за да получи съдебна реабилитация.

В реабилитационния труд се съдържат и редица приноси моменти от *теоретико-практическо естество*:

След като е направен критичен анализ на публикуваните доктринерни постановки, е предложена нова теория за правната същност на реабилитацията. За първи път в българската правна литература същността на реабилитацията е изяснена на базата на правоотношението – тя е онзи юридически факт, който слага край на наказателното правоотношение между държавата и престъпния деец, породено от извършеното престъпление или наказуем стадий на умишлена престъпна дейност. Разгледано е значението на реабилитацията от гледна точка на държавата и от гледна точка на осъдения. Изяснено е, че реабилитацията е безусловна, неотменима и действието ѝ е само за в бъдеще. Направено е разграничение между реабилитацията, давността, амнистията и помилването. Ценни са формулираните предложения за наименованието и систематичното място на института. Очертани са видовете реабилитация по действащия Наказателен кодекс на базата на различни класификационни критерии.

Редица приноси моменти от теоретико-приложно естество се съдържат и при изследването на реабилитацията по право. Анализирани са нейната правна същност, като са предложени и критериите за групиране на видове реабилитация по право. Подробно е анализирана правната същност, приложното поле и предпоставките за приложение на непълната и пълната реабилитация по право, съобразно актуалната ѝ уредба в закона.

Не по-малко е полезно и изследването на съдебната реабилитация, в което се съдържат редица приноси, каквито са: анализът на нейната правна същност, предложените критериите за групиране на видовете съдебна реабилитация; очертаването на приложното поле и предпоставките за приложение на съдебната реабилитация по искане на осъдения или на неговите наследници.

В настоящия конкурс Ралица Илкова е представила за рецензиране още *две статии и едно учебно ръководство*.

Статията „Добри практики при уредбата на реабилитацията“, в по-голямата си част е инкорпорирана в представения реабилитационния труд. Но независимо от това като основни приноси моменти могат да се отчетат оповестяването на резултатите от сравнителноправния преглед на уредбата на института на реабилитацията в законодателствата на 22 държави – членки на ЕС и държави от бившия Източен блок и извеждането на добри практики, които могат да послужат при формиране на концепцията за реформа на института у нас и доближаването му до достиженията на модерните европейски законодателства.

Статията „За понятието „осъждане“ по чл. 85 НК и приложното поле на реабилитацията“ има важно теоретико-практическо значение, тъй като в нея е направен сполучлив опит да се очертае кръга от лица, които трябва да се считат за осъждани и които могат да се ползват от реабилитацията, още повече, че този въпрос не е легално уреден в НК.

В **учебното помагало** „Противодействие на организираната престъпност“, Ралица Илкова е автор на част първа, глава първа „Анализ на предметната компетентност на Специализираната прокуратура“. В нея също се съдържат редица приноси моменти: направен е детайлен анализ, в резултат на който е изяснено съдържанието на понятията за организирана престъпна група, организация и група и на съотношението между тях; направен е и подробен анализ на обективните и субективни признаци на престъпните състави по Глава X от Особената част на НК, чрез които са инкриминирани различните форми на престъпно сдружаване и др.

Цялостното научно творчество на Ралица Илкова е твърде богато. Тя е автор на още шест монографии, на десетки статии и студии и на три учебни помагала, които се ползват от всички студенти.

Трудовете на Ралица Илкова, с които участва в настоящия конкурс са несъмнена илюстрация за отличното познаване и боравене с доктринерните постановки на българската правна литература, с практиката на съдилищата при прилагането на института на реабилитацията и с постановките на редица други законодателства. Този труд е и безспорно доказателство за изградените умения за практико-теоретични анализи на високо професионално ниво на сложни правни формулировки. Изследването илюстрира и таланта на автора за водене на научни дискусии, при които с необходимото почитание към вече изложените постановки, се представят собствените тези по един ясен и категоричен начин, при това не голословно, а със съответната научна аргументация, който стил впрочем е присъщ на вече утвърдения научен работник.

Предвид изложеното, в **заключение:**

Давам на научната и преподавателска дейност на Ралица Янкова Илкова Петкова висока положителна оценка. Като имам предвид цялостното ѝ научното творчество и преподавателска дейност, считам че тя отговаря на изискванията, предвидени в Закона за развитието на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност – доцент. Поради това си позволявам убедено да препоръчам на председателя на научното жури да предложи на факултетния съвет на Юридическия факултет при СУ „Св. Климент Охридски”, Ралица Янкова Илкова Петкова да бъде избрана на академичната длъжност – доцент по право – 3.6. (наказателно право).

Изготвил становището:
М. Чинова